

Myös omaisuuden lajit ovat vaihtelevat. Laajojen maa- ja metsäomistuksien ja kartanoiden rinnalle ja ohi ovat nousseet pörssiosakkeet. Kurskien heilahtelu saa aikaan sen, että rikkaiden joukko jonkin verran vaihtelee vuodesta toiseen. Kasinovuosien kuumista nimistä vain pari on pystynyt säilyttämään asemansa.

Tällaiset tiedot kertovat jotain talouselämän rakennemuutoksista. Täytymättä jää kuitenkin tekijöiden lupaus, että rikastumisen lähteiden tuntemus saa selvemmin ymmärtämään voimassa olevan talousjärjestelmän toimintaa. Luotan edelleen enemmän senkaltaiseen lähestymistapaan, jonka panivat alulle Kettil Bruun ja Antti Eskola selvitellessään taloudellista valtaa Suomessa 1960-luvun lopulla.

Useimpien lukijoiden kannalta kirjan parasta antia lienevät välähdykset rikkaiden ihmisten elämäntavasta ja harrastuksista. Metsästyksen, hevosten ja golfin ovat toki monesti esillä, mutta päällimmäiseksi vaiku-

telmaksi jää kuitenkin kiinnostuksen kohteiden vaihtelevuus. Suomeen ei ole toistaiseksi muodostunut rikkaan yläluokan erilliskulttuuria, ja rikkauksella pröystäily on Suomessa useimmiten, toisin kuin Amerikassa, edelleen hieman arka asia. Tärkeämpää näyttää olevan kova työnteko. Olen ihan valmis uskomaan, että suurta omaisuutta ei voi kasata vippaskonsteilla tai tuurilla, ilman ahneutta työlle ja omistautumista omalle asialle. Rahan lisäksi siitä saa myös vallantunnetta ja mahdollisuuksia irrotella halutesaan raskaidenkin huvien parissa, sikäli kuin kunto kestä.

Tällaiset menestystarinat saavat väistämättä pohtimaan omaa suhdetta rahan ja rikastumiseen. Ihan vilpittömästi: Päiväunet sikseen, en ole kateellinen. Mersu on epäilemättä mukavampi auto kuin Lada, mutta uskon kernaasti, että rikkaus voi olla melkoinen taakka ja jatkuvan huolestumisen aihe. Paras tilanne on mielestäni, että raha-asioita ei

tarvitse kovin paljon ajatella. On niin paljon muuta hauskaa ajateltavaa ja puuhailtavaa, heinäsiirkkana muurahaisten joukossa.

Eihän meistä kaikista voi kuitenkaan tulla rikkaita, vaikka miten haluaisimme. Talouden ja politiikan luotijuna suistaa väijäämättä jotkut radansyrjään, mutta onhan matkustajana myös laaja keskiluokka. Siihen kuuluvilla on Suomessa mahdollista päästä osalliseksi moninaisista elämän iloista ja pikku ylellisyyksistä. Ei tunnu mitenkään vaikealta tyytyä viljelemään omaa puutarhaa.

JUHA PARTANEN

KARI TERVO &
HEIKKI HIILAMO
SUOMEN 100 RIKKAINTA
HELSINKI: TAMMI, 2000

80 000 SOTALASTA

Suomalaisten lasten kuljettaminen Ruotsiin, Tanskaan ja Norjaan 1939–44 on maailmanhistorian suurin lasten joukkosiirto. Noin 80 000 lasta joutui eroon vanhemmistaan vieraaseen maahan. Kuusi vuosikymmentä näiden lasten kokemuksista vaiettiin. Mitä tämä kertoo meistä suomalaisista? Kymmenkunta vuotta sitten perustettiin ensimmäinen sotalapsiyhdistys, joka kutsui esiin sotalapsiliikkeen.

Sotahistoria on keskittynyt lähinnä suuriin rintamatapahtumiin. Se on kertonut miesten teoista, sotilasjohtajista ja poliitikoista, sanoo kirjan tekijä Jarmo Knuutila.

Kuitenkin ihminen kokee kaikkien voimakkaimmin asiat lapsuudessa. Määräysten mukaan sotalapsi sai olla enintään 12-vuotias. Äidit saivat seurata lapsiaan vain, jos joku lapsista oli alle 3-vuotias.

Siis 80 000 lasta, yksin, sillä si-

säruksinkin yleensä erotettiin toisistaan. Harva sijaisperhe halusi useamman lapsen.

Lasten lähettämisen syynä ei niinkään ollut se, että sota uhkasi siviiliväestöä. Syynä oli elintarvikepuula, nälkä.

Moni sotalapsi on verrannut elämänmuutostaan satuun tai paratiisiin astumiseen. Sijoitusperheet olivat usein varsin varakkaita. Mutta joukossa oli myös perheitä, jotka ei-

vät lainkaan sopineet sijoitusperheiksi. Jotkut lapset joutuivat vaihtamaan perhettä monta kertaa.

Vaikka ikävä raastoi, lapset tietenkin ajan oloon sopeutuivat.

Pahinta monille sotalapsille oli Suomen valtioneuvoston päätös vuonna 1946: kaikki Ruotsiin siirretyt lapset oli palautettava saman vuoden aikana kotimaahan. Päätös koski myös niitä lapsia, joita ei koiteihin jostain syystä enää haluttu.

Suomeen palanneita kiusattiin, kodeissa koko sotalapsikysymys oli arka aihe. Lapset eivät voineet puhua vaikeista kokemuksistaan kenenkään kanssa. Aiheesta vaiettiin kahdella

kielellä. Äideille ei ollut kunniaksi, että lapsi oli lähetetty Ruotsiin.

Vasta viime vuosina sotalapset ovat löytäneet toisensa, sotalasten yhdistyksiä on kymmeniä eri puolilla Suomea, Ruotsia ja Tanskaa. Sotalapsiliike haluaa tehdä lasten kokemuksia näkyväksi.

Nämä kokemukset ovat vaikuttaneet sotalasten myöhempäänkin elämään. Ikätovereitaan useammin sotalapset ovat vaihtaneet maata ja asuinpaikkaa, hakeneet kotiaan. On niitä, joita sotalapsuus, kahden eron ja hylkäämisen kokemukset, on traumana varjostanut koko myöhemmän elämän.

Kirjassa 17 sotalasta kertoo tarinansa. Moni sotalapsi ei voi hyvin, minä olen traumani läpikäynyt, sanoo Marjaana Hansson, mutta en tiedä, olenko suomalainen vai ruotsalainen. Sielu on Suomessa, jalka Ruotsissa.

TUULA-MARIA AHONEN

JARMO KNUUTILA &
KARI LEVOLA
SOTALAPSI EI UNOHDA
TAMMI 2000

SUOMEEN MUUTTANEIDEN ELÄMÄÄ

Kolmisen vuotta sitten järjestettiin elämäkertakilpailu ensimmäisen polven maahanmuuttajille, ja kilpailun avulla saatiin 73 maahanmuuttajan elämäntarinaa tutkijoiden käyttöön. Kirjoittajien joukossa oli niin kiintiöpakolaisia ja turvapaikanhakijoita kuin työn, opiskelun tai avioliitonkin vuoksi Suomeen tulleita. Kilpailun osanottajat saivat kirjoittaa äidinkielellään, ja jo elämäntarinoiden kääntäminen on ollut suuri urakka. Osa kirjoituksista on koottu Laura Huttusen toimittamana teokseen "Sama taivas, eri maa".

Kilpailun järjestivät Tampereen yliopiston sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos, Pakolais- ja siirtolaisuusasiain neuvottelukunta sekä Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Ne eivät ole halunneet asettaa kir-

joittajille erityisen tarkkoja rajoja. Esipuheen maininta "varovaisesta editoinnista" viittaa siihen, että myöskään kirjaan valikoituja tarinoita ei ole liiemmin karsittu, ja useat elämäntarinat ovatkin hyvin yksityiskohtaisia. Viimeistään kustantajan olisi pitänyt korjata ns. painovirheet lukijan edun nimissä.

Teoksen elämäntarinoiden Suomea koskevat jaksot ovat usein hyvin lyhyitä. Tällaisena kirja ei paljoa lämmitä sellaista lukijaa, joka etsii tuoreita näkökulmia Suomeen. Mielestäni kilpailukutsussa olisi ollut hyvä todeta, että maahanmuuttajuus syntyy vasta siinä vaiheessa, kun muukalainen on asettunut maahan. Yksi elämäkertakilpailun parhaiksi valituista kirjoittajista tosin kirjoittaa lähes pelkästään Suomesta ja suomalaisista ja kuvaa iro-

nisesti kantaväestön tapoja. Arvattavasti hän on Suomen-vuosiensa aikana kyllästynyt mistä tulet ja milloin lähdet -tyyppisiin kysymyksiin ja vihdoon saanut tilaisuuden vastata. Monet muutkin kirjoittajat kuvailevat alkuasukkaiden kummallisuutta, liiallisia tupakointikieltoja, hautausmailla käyntiä ja kenkien riisumista sisälle tullessa. Ja erästä mieskirjoittajaa ihmetyttää se, että suomalainen nainen katsoo vierastakin miestä syvälle silmiin.

Kirjoituskokoelma tarjoaa havainto-opetuksen siitä, kuinka rasisitaisesti Afrikan maista tulleita maahanmuuttajia kohdellaan Suomessa. Hyvin usein pelkkä musta ihonväri laukaisee primitiivireaktion, ja erityisesti mustat miehet saavat jatkuvasti pelätä hyökkäyksiä niin kadulla kuin ravintolassakin.